

UR "MINNEN 1920-1937"

Av Gösta Wennberg

LIVETS ORO

Skolgången var harmonisk, men jag kan ibland undra över hur harmonisk jag själv var. Jag var sängvätare ett stycke in i skolåldern, och jag sög på vänster pekfinger fortfarande i 12-årsåldern. Då jag långt senare skulle börja studera i Lund, år 1941, hade jag ett talfel som bestod i att jag rusade på långa ord. Mamma insåg att det inte var bra för en blivande lärare, så hon ordnade en talpedagog som jag gick för hela första året i Lund.

Min första djupa rädsla för sjukdomar tror jag började i tioårsåldern. Vi skulle ta bilen och besöka folk på en gård vid sjöarna norr om Kärda. Pappa jagade mycket i de trakterna. Han berättade att de hade en flicka som jag tror var i 20-årsåldern och som låg förlamad i en säng. Jag har ett minne av att jag också såg en skymt av henne, blek och orörlig i en smal säng med kantskivor.

Troligen hade hon haft barnförlamning som liten, det gick en mycket svår epidemi 1911-1913. Nu ville tanken på att man kunde drabbas av sjukdom och död även som barn inte släppa, tanken och oron bet sig fast. – Sommaren 1935 gick en epidemi i Sydsverige, och jag ser fortfarande fotografiskt tydligt hur jag står i stora rummet i stugan och läser någon av Värnamotidningarna. Det är en kort notis om barnförlamning högst upp på en höggersida. Solen lyser genom fönstret mot sjön, det är en fin sommardag. Det står att stelheten börjar i nacken, och att man får svårt att röra armar och ben.

Tanken fastnade, blev en tvångstanke. Varje morgon ända upp i gymnasieåldern började jag varje morgon med att pröva om jag kunde röra nacken som vanligt, om armar och ben var lika rörliga som förut. Någon vecka efteråt samma sommar 1935 var jag bjuden till Ahlburns sommarställe Sätöfta vid Ringsjön i Skåne. Gerd Ahlburn var något yngre än jag och vi lekte mycket tillsammans. Den veckan förmörkades av tanken på barnförlamning som ständigt malde i bakhuvudet. Botten började gå ur tillvaron, tryggheten sviktade.

Det hade visserligen börjat redan tidigare. I elvaårsåldern fick jag en depression som antagligen utlöstes av en halsinfektion. Jag skrev om det året i tidningen BARN och jag ska följa den beskrivningen eftersom minnet då var mycket klart. ("Verkligheten förlorad", BARN nr 3, 1960):

Det började i elvaårsåldern efter en lång och svår halsinfektion, men den begynnande förpubertetens omställningar bidrog nog också.

Han hade vaga oros känslor, kände sig obestämd och visse inte om han ville leka eller läsa. Ovissheten ledde till att han inte gjorde någonting, gick bara omkring med de vaga känslorna. Han höll sig mer än vanligt kring modern. Världen tycktes förändrad, den hade fått en ny och mer oroande aspekt, som han dock inte kunde definiera. [...]

Ångesten låg djupt och nya problem trängde fram. Han försökte fånga dem i sina tankar, låg i bakhåll för sig själv för att kunna fatta tankeströmmen som aldrig sinade. Kunde han se sina

tankars födelse så anade han dunkelt att han också skulle se sig själv, det underliga begrepp som var hans jag. Han gick vilse i en allt större labyrinth där han sökte sig själv.

Det var inte så att han ständigt kretsade kring dessa tankar. Men känslan kom och gick och ångesten låg alltid under, ogripbar, och sände ut sina trevare mot honom.

Jagproblemet kunde ta sig andra uttryck. Han kunde vara på hemväg från skolan och känna tvivlet dyka upp plötsligt: tänk om ingen kände igen honom när han ringde på dörren! Tänk om han levde i en dröm och hela hans hem, hans föräldrar och systrar bara fanns i hans föreställning, så att han när som helst kunde vakna till något annat. Eller kanske existerade också han i en dröm, kanske var han inte verklig, kanske skulle han vakna upp till ingenting, till en tom ovisshet. [...]

Barnets direktliv i omvärlden var slut, den oskuldsfulla kontakten med verkligheten hade slagits sönder för alltid. Det hade dragits en hinna över tingen, ett galler mellan honom och tillvaron. Sommarängens ljuva direktitet, upptäckarglädjen inför tingen, allt var färgat av denna nya insikt. Verkligheten var inte längre odelad utan mångfaldig och svårnådd. [...]

Mamma såg allt detta. Hon hade själv haft depressioner och ångest under åren på Rosenlund då hon var i 20-årsåldern. Hon plågades av att se mig. Hon tog mig till dr. Lundskog, som skrev ut brom, en lugnande medicin. Hon försökte få ut mig att leka i trädgården och såg mig stå i ett hörn av trädgården och bara titta rätt fram. Men allt rättade till sig med tiden. [...]

[...] OÄNDLIGHETEN OCH KONFIRMATIONEN

Alla barn har nog tidigt funderat över evigheten och oändligheten - att tiden och rummet inte kan ta slut någonstans. Jag vet att jag ofta låg i min säng på den mörka vinden på stugan, rummet utan fönster, och tänkte på sådant, säkert redan i 8-9-årsåldern.

Om världsrymden långt borta hade ett slut; då måste det finnas något bortom detta slut. Det kan ju inte ta slut, också tomrum är ett rum. Samma sak gällde tiden, den kunde inte ha en början och ett slut. Det var filosofiska funderingar utan all skräckkänsla. Jag var född in i en kristen tro och ett sätt att reflektionslöst acceptera en Gud och all den kristendom skolan meddelade genom kristendomsämnet och morgonbönerna. Jag läste aftonbön och räknade in mina anhöriga i den. Men tanken på evigheten i tiden och ännu mera rymden och oändligheten blev oförenliga med Gud uppe i en himmel. Himlen var ju inte ett särskilt rum? Tvivlet började gro.

Sommaren 1933, då jag var femton år, skulle vi konfirmeras, Kjell, Musse och jag och fler i vår klass i realskolan. Det var prosten Hjalmar Melin som blev vår konfirmationslärare, en livlig kraftfull person. Jag har senare hört att han som ung hade tänkt sig att bli skådespelare. Han var en fångslände lärare. [...]

Under Melins lektioner och genomgång av bibeln greps jag med min naturvetenskapliga läggning av alltmer tvivel på kristendomens dogmer - men samtidigt var prostens intressant och

intensiv och själv engagerad och byggde upp en spänning inför konfirmationsförhöret i kyrkan och framför allt nattvarden. Jag förstod att nattvarden skulle innebära någon mystisk omskakande uppenbarelse på något sätt, hur förstod jag inte.

Konfirmationen kom, förhöret gick bra - nattvarden kom och ingenting hände inom mig. Tvivlet tog helt överhanden och konfirmationen följdes av att jag kastade av mig all tro på en gud och religion. Längre fram, under lunda-åren, skulle jag intressera mig mycket för den religiösa problematiken och jag nådde en förståelse för de djupa sambanden med människans situation (det man kallar det existentiella) och Kristi offerdöd på korset - men religiös blev jag aldrig mer, inte heller behöll jag någon tro på en gud. [...]

SEXUELLT UPPVAKNANDE

Jag minns mycket klart när min kropp för första gången reagerade sexuellt. Jag hade lekt doktor- och stjärtlekar med min lekkamrat Gerd Ahlburn redan i 9-10-årsåldern - men detta var något annat okänt. Jag satt på toaletten i badrummet på Norra Vägen, var väl 13 år, och fick syn på en bild av en kvinna, kanske i underkläder. Och kroppen reagerade på ett nytt sätt, medvetandet väcktes på ett nytt sätt. Det var något lockande, det bara kom, och därmed var friden slut kunde man säga. Verkligen slut.

Därmed inleddes plågan att onanera, att lockas av alla bilder, att drömma sexuella drömmar och att plågas långt fram i tonåren av att se bröst men aldrig få röra dem, att vara blyg och inte veta hur man närmade sig flickor som själva aldrig visade intresse eller aktivitet.

Vad jag säkert vet är att jag aldrig hade skamkänslor inför allt detta. Jag hemlighöll, men jag plågades aldrig av skamkänslor, jag trodde inte på syndkänslor, jag trodde inte att onani var farligt för kroppen. Det var bara något som hade drabbat mig. Nej, skamkänslor för min egen kropps reaktioner, för drömmarnas och fantasiernas sexuella bilder och föreställningar, och önskedrömmar, hade jag inte. Men jag var ängslig för att någon skulle hitta de bilder jag klippte ut ur tidningar och de tidningar med upphetsande bilder jag köpte, under stor vanda, i kioskerna. Andras insyn och andras omdöme var jag rädd för.

En tidig dröm skrämde mig, kanske därför att jag inte förstod den och därför att detta med driften ännu inte var alldeles tydligt för mig. Det var i trettonårsåldern, jag hade drömt att jag var nära en flicka, naken, och rörde vid hennes sköte med handen. Det var allt - men jag hade en vante på handen, och stämningen i drömmen måste ha varit egendomlig, som drömmar är. Jag kunde inte befria mig från att tänka på detta, det blev en tvångstanke. Till slut gick jag till min mamma och talade om detta. Jag minns fortfarande fotografiskt klart hur hon sitter vid det lilla runda bordet mellan fönstren på Norra Vägen, utsikten mot kyrkan, hur hon lugnar mig med att allt detta är normalt.

Flickorna i klassen tittade jag på längtansfullt, deras former, deras kroppar. Men jag blev inte förälskad, de var fortfarande kamrater, välkända, det ena hade på något sätt inte med det andra att göra. Förälskad blev jag först hösten 1936¹ då min kusin Else kom till oss från USA tillsammans med sin tvillingbror Chris. Den förälskelsen blockerade mig och uppfyllde mig ända till hösten 1939 då jag gick i sista ringen och bodde på Talludden i Södertälje.

Fram till våren 1940 hade jag aldrig tagit i en flicka, aldrig kysst någon. Så kom AnnStin!

¹ Det var troligen 1937 som Else och Chris kom till Sverige.

